

С. В. Куценко,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри хореографії та художньої культури,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
kutsenko.udpu@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0574-786X

ЕТНОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФІЇ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ НАРОДНОГО ТАНЦЮ

У статті досліджується феномен етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя хореографії у контексті вивчення народного танцю. Визначено ряд функціональних складових етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя хореографії (інтелектуальна, просвітницька, комунікативна, зберігаюча, прогресивна, творча). Проаналізовано зміст концептуальних навчальних програм з дисциплін "Теорія і методика народно-сценічного танцю" та "Теорія і методика українського народного танцю", які мають значний потенціал для етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя хореографії у ВНЗ.

Ключові слова: етнокультурологічна підготовка, майбутній вчитель хореографії, хореографічна діяльність, народний танець.

Постановка проблеми. Значна кількість регіонів сучасної України є поліетнічним простором суспільства. Це є однією із причин актуалізації ролі та значення вчителя, здатного в полікультурних умовах організувати освітній процес майбутнього педагога-хореографа відповідно до національних особливостей різних етнічних груп, що населяють відповідний регіон. Полікультурне освітнє середовище вимагає організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі з опорою на перманентність діалогу культур з урахуванням етноісторичного та етнохудожнього досвіду.

Підготовка майбутнього вчителя хореографічного мистецтва повинна базуватися на національній основі, традиціях народного мистецтва, етнохудожньому контексті у навчанні. Народний танець, як вид хореографічного мистецтва та навчальна дисципліна у вищому навчальному педагогічному закладі, відображає багатовіковий досвід естетичних поглядів різних явищ історії і взаємопроникнення культурних потоків у процесі історичного діалогу. Народне танцювальне мистецтво володіє багатими виражальними засобами, образами, символами, характерними художньо-естетичними особливостями різних етнічних груп населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свій науковий внесок у дослідження педагогічної спадщини народів, в удосконалення системи народної педагогіки в умовах полікультурного освітнього простору внесли О. Гуренко, О. Дубовик, Е. Койкова, О. Сухомлинська та ін. Різні сторони етнокультурологічної підготовки в полікультурному просторі розкриваються в дослідженнях В. Аношкіної, Л. Бурман, Л. Волик, Л. Гончаренко, С. Довбенко, О. Дубасенюк, В. Калініна, Ю. Руденко, М. Стельмахович, Б. Ступарик, В. Сухомлинського, Є. Сявакко. Відтак, актуальною постає проблема етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя хореографії у контексті вивчення народного хореографічного мистецтва.

Мета статті полягає у розкритті особливостей етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя хореографії у контексті вивчення народного танцю у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У нинішніх умовах полікультурного освітнього простору затребуваними є педагогічні кадри, що володіють високою педагогічною культурою і майстерністю, які готові до відкритого толерантного сприйняття соціальних і культурних відмінностей, взаємодії і діалогу, до пошуку і освоєння знань з різних галузей культури та хореографічного мистецтва зокрема.

Основою етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя є його етнопедагогічна компетентність, зазначає О. Березюк, це результат спонукання особистості фахівця до забезпечення наступності в оволодінні існуючим рівнем розвитку і саморозвитку, до культивування українознавчого спрямування в системі освіти [2].

У наукових дослідженнях О. Гуренко, етнокультурна компетентність майбутнього педагога трактується як інтегроване утворення, представлене єдністю особистісного, гносеологічного, операційного, процесуального, інтегративно-оцінювального, проєктивного компонентів, що

забезпечують у своїй взаємодії продуктивну етнокультурну діяльність і творчу самореалізацію майбутнього педагога [3: 7]. Етнокультурна діяльність студентів у ВНЗ дає змогу створити картину власної професійної індивідуальності, визначити шляхи і способи подальшого саморозвитку як спеціаліста [3: 8].

Етнокультурологічна підготовка, зазначає дослідниця, характеризує культурологічне світобачення особистості, вміння сприймати відображення реальності в народному мистецтві, готовність до самовдосконалення відповідно до опанування народними традиціями, до рис національного характеру. Сюди ж науковець відносить і збагачення особистості досягненнями національної і світової культур, забезпечення наступності в оволодінні існуючим рівнем художньо-естетичної культури народу, збереження своєрідності нації, загальнолюдських цінностей, використання народних традиційних засобів творчого розвитку особистості; сприяння самовизначенню особистості по відношенню до соціокультурних цінностей народу тощо [1: 24].

Етнокультурологічна підготовка майбутнього вчителя хореографії, на нашу думку, включає в себе сукупність культурологічних та професійних характеристик, серед яких: фундаментальні знання про народне хореографічне мистецтво; спеціальні (хореографічні) здібності; досвід художньо-творчої (дослідницької та виконавської) діяльності, необхідні для їх впровадження у професійну діяльність педагога-хореографа.

Цілеспрямована тенденція розвитку етнокультурологічної підготовки характеризується гуманістичною спрямованістю, де народна хореографічна культура формує духовно-моральні орієнтири особистості студентів у культурно-освітньому просторі, несе потужний розвивальний потенціал, дозволяє посилити варіативність і диференційованість форм і засобів навчання, що реалізуються в умовах етнокультурної діяльності, відкриває перспективу до постійного оновлення та збагачення на основі діалогу різних культур і народів.

Таким чином процес етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя хореографії характеризується виконанням ряду функцій:

1). Інтелектуальна функція, ґрунтується на морально-естетичному осмисленні та узагальненні художнього досвіду, засвоєнні культурних традицій та формуванні на цій основі ціннісно-нормативної поведінки і креативного мислення студентів.

2). Просвітницька функція, пов'язана з формуванням суспільної свідомості, гуманного ставлення до хореографічної культури етносу як до найважливішої умови всебічного розвитку.

3). Комунікативна функція, характеризується усвідомленістю і потребою у повноцінному художньому спілкуванні з творами різних видів національного хореографічного мистецтва, створенням діалогічної взаємодії з художніми цінностями.

4). Зберігаюча функція, пов'язана зі збереженням культурних цінностей та їх передачею, традицій і способів художнього освоєння світу, творчого досвіду, що накопичується століттями, оскільки історична мінливість соціального життя не веде до знищення мистецької спадщини, але й вимагає його актуалізації, включення в духовне життя кожної нової епохи.

5) Прогресивна функція, характеризується забезпеченням постійного оновлення і вдосконалення народного хореографічного мистецтва відповідно до змін, що відбуваються в суспільному житті.

6) Творча функція, характеризується створенням в соціально-культурному просторі естетично організованого творчого поля діяльності.

Завдяки гармонійній взаємодії цих функцій етнокультурологічна підготовка майбутніх педагогів-хореографів стає одним з найважливіших інструментів впливу на навчальну і виховну сферу хореографічної освіти.

Особливе місце в хореографічній освіті у вищому навчальному закладі займає концептуальна навчальна програма, упорядкована профільною кафедрою з метою залучення студентів до світової хореографічної спадщини.

У сучасному освітньому процесі майбутніх учителів хореографії Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини для вивчення дисциплін "Теорія і методика народно-сценічного танцю" та "Теорія і методика українського народного танцю" зміст навчальних програм [4; 5] побудований на основі концепції етнокультурологічної освіти, пріоритетним напрямком якої є залучення студентів-хореографів до народного мистецтва як до художньої творчості особливого типу, у взаємодії всіх типів художньої творчості на тлі діалогу національної та світової культури.

Сутність діалогу полягає в наступному:

- поглиблення і розширення знань про хореографічну культуру народів світу, через аналіз зразків хореографічних творів, вивчення символіки елементів орнаменту та національної вишивки різних культур засобами етнографічно-фольклористичної діяльності;
- порівняльний аналіз хореографічних особливостей танцювальної мови, колориту, композиційної побудови, тематики творів тощо;
- засвоєння різних видів, жанрів танцювального мистецтва на основі вивчення та аналізу зразків хореографічних творів і художніх особливостей різних культур у процесі творчої діяльності.

Пропонований студентам навчальний теоретичний і практичний матеріал передбачає вивчення фольклорних танців в їх автентичному характері, виконання сценічних танців з репертуару відомих ансамблів народного танцю з метою вироблення у майбутніх педагогів творчого підходу до проведення уроків і створення танцювальних композицій.

У процесі вивчення означених дисциплін студент отримує знання з історії виникнення та розвитку народного танцю в історичному контексті; основних витоків народного хореографічного мистецтва, його невід'ємності від народних звичаїв, традицій, обрядів, свят, трудової діяльності та музики; етнографічно-хореографічних відмінностей народів світу та регіонів України; методики побудови танцювальних етюдів; викладання та специфіки вивчення елементів народно-сценічного танцю в школі.

Таким чином, навчальні програми дисциплін "Теорія і методика народно-сценічного танцю" та "Теорія і методика українського народного танцю" характеризуються культурно-освітньою спрямованістю, що розуміється, з одного боку, як простір професійного і культурного розвитку особистості студента у відповідності його індивідуальним особливостям і культурним уподобанням, з іншого боку, як сфера формування траєкторій професійно-особистісного розвитку і самореалізації кожного студента.

У центрі уваги навчальних програм – специфіка художньо-образної системи фольклорного і сценічного хореографічного мистецтва різних народів. Танцювальна культура народів світу розглядається як хореографічний текст, в якому закодована багата етнокультурна інформація. Зчитування інформації майбутніми педагогами-хореографами у вигляді історичних відомостей, танцювальних рухів, виражальних засобів, музичного супроводу, композиційних побудов, з допомогою яких утворюється цілісне бачення, надає студентам комплекс художніх, естетичних і духовних цінностей, закладених у змісті творів народного танцювального мистецтва.

Зміст дисциплін носить практико-орієнтований характер і направлений на естетичну, духовно-моральну, етнічну та художню орієнтацію студентів через вивчення етнокультурного досвіду народів світу (особливостей і традицій народного (професійного та аматорського) танцювального мистецтва, аналіз зразків хореографічної спадщини, вивчення відмінних рис хореографічної культури) і виконання на цій основі вправ, завдань і творчих проектів.

Таким чином, процес освоєння народного танцю студентами забезпечує: вивчення основ розвитку і становлення народного (аматорського та професійного) хореографічного мистецтва України та світу як частини етнокультурної спадщини; розвиток інтересу до звичаїв, традицій, особливостей культурних надбань народів світу засобами народного танцю; підвищення інтересу до різних видів і жанрів народного хореографічного мистецтва; формування та розвиток творчого потенціалу студентів на основі хореографічної етнокультури народів світу і виконання студентами спеціальних творчих вправ і завдань; підготовку майбутніх учителів хореографічного мистецтва до подальшого самовдосконалення в напрямку професійного та етнокультурного розвитку.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, у результаті професійно-орієнтованої діяльності у процесі вивчення народного хореографічного мистецтва України та світу у вищому педагогічному навчальному закладі етнокультурологічна підготовка стає для студента простором самовдосконалення і самореалізації, де здійснюється тісний взаємозв'язок спілкування з хореографічною спадщиною, у рамках якої розвиваються спеціальні здібності, досвід творчої діяльності, ціннісні та духовно-моральні орієнтири. Проведене дослідження спонукає до ґрунтовного вивчення методів та засобів етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя хореографії та розробки відповідних методичних матеріалів з метою впровадження у освітній процес студентів-хореографів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Березюк О. С. Етнопедагогічна компетентність як основа етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя в умовах створення акмесередовища навчального закладу [Електронний

ресурс] / О. С. Березюк. – Режим доступа : <http://eprints.zu.edu.ua/18157/1/березюк%20o..pdf>. – Назва з екрану.

2. Гуренко О. І. Формування етнокультурної компетентності студентів педагогічного університету в умовах поліетнічного середовища : автореф. дис ... канд. пед. Наук : 13.00.04 / Ольга Іванівна Гуренко ; В.о. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : [Б.в.], 2005.– 20 с.

3. Березюк О. С. До проблеми формування етнокультурологічного освітнього середовища Поліського регіону / О. С. Березюк // Парадигма етнокультурологічної спрямованості педагогічного середовища Поліського регіону: збірник наукових праць / за ред. О. С. Березюк, О. М. Власенко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 242 с.

4. Куценко С. В. Виховний потенціал українського народного танцю: навчально-методичний посібник з дисципліни "Теорія і методика українського народного танцю" / С. В. Куценко. – Умань : ФОП Жовтий О. О, 2015. – 180 с.

5. Теорія і методика народно-сценічного танцю: програма навчальної дисципліни для студентів напряму підготовки: 6.020202 "Хореографія*" / уклад. Сергій Володимирович Куценко. – Умань, 2013. – 54 с.

REFERENCES (TRASLATED & TRANSLITERATED)

1. Bereziuk O. S. Etnopedagogichna kompetentnist yak osnova etnokulturolohichnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia v umovakh stvorennia akmeseredovysheha navchalnoho zakladu [Etnic-pedagogical competence as the basis of ethnic-cultural preparation of future teacher in conditions of the creating of the akme-surrounding's institution] [Elektronnyi resurs] / O. S. Bereziuk. – Rezhym dostupu : <http://eprints.zu.edu.ua/18157/1/bereziuk%20o..pdf>. – Nazva z ekranu.

2. Hurenko O. I. Formuvannia etnokulturnoi kompetentnosti studentiv pedahohichnoho universytetu v umovakh polietnichnoho seredovysheha [Forming of the ethnic-cultural competence of students of pedagogical university in conditions of polyethnic surrounding] : avtoref. dys ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Olha Ivanivna Hurenko ; V.o. Kharkiv. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody. – Kharkiv : [B.v.], 2005.– 20 s.

3. Bereziuk O. S. Do problemy formuvannia etnokulturolohichnoho osvitnoho seredovysheha Poliskoho rehionu [The problem of forming the ethnic-cultural educational surrounding of Poliskiy region] / O. S. Bereziuk // Paradyhma etnokulturolohichnoi spriamovanosti pedahohichnoho seredovysheha Poliskoho rehionu: zbirnyk naukovykh prats / za red. O. S. Bereziuk, O. M. Vlasenko. – Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2013. – 242 s.

4. Kutsenko S. V. Vykhovnyi potentsial ukrainskoho narodnoho tantsiu: navchalno-metodychnyi posibnyk z dystsypliny "Teoriia i metodyka ukrainskoho narodnoho tantsiu" [Educational potential of Ukrainian folk dance: manual from the discipline "Theory and Methods of Ukrainian folk dance"] / S. V. Kutsenko. – Uman : FOP Zhovtyi O. O, 2015. – 180 s.

5. Teoriia i metodyka narodno-stsenichnoho tantsiu: prohrama navchalnoi dystsypliny dlia studentiv napriamu pidhotovky: 6.020202 "Khoreohrafiia*" [Theory and Methods of folk-stage dance: program of discipline for students training direction: 6.020202 "Choreography *"] / uklad. Serhii Volodymyrovych Kutsenko. – Uman, 2013. – 54 s.

Куценко С. В. Этнокультурологическая подготовка будущего учителя хореографии в контексте изучения народного танца.

В статье исследуется феномен этнокультурологической подготовки будущего учителя хореографии в контексте изучения народного танца. Определено ряд функциональных составляющих этнокультурологической подготовки будущего учителя хореографии (интеллектуальная, просветительская, коммуникативная, сохраняющая, прогрессивная, творческая). Проанализировано содержание концептуальных учебных программ по дисциплинам "Теория и методика народно-сценического танца" и "Теория и методика украинского народного танца", которые имеют значительный потенциал для этнокультурологической подготовки будущего учителя хореографии в вузе.

Ключевые слова: этнокультурологическая подготовка, будущий учитель хореографии, хореографическая деятельность, народный танец.

Kutsenko S. V. Ethnic-cultural preparation of the future teacher of choreography in the context of studying of folk dance.

The phenomenon of the ethnic-cultural preparation of the future teacher of choreography in the context of the studying of folk dance, which, according to the author, includes the fundamental knowledge of folk choreography, special abilities, experience of art and creative activity for the implementation into the professional preparation of the teacher-choreographer are investigated in the article.

Preparation of future teacher of choreography should be based on the national basis, folk art's traditions, ethnic and art context in education is grounded by the author. Folk dance as a form of choreographic art and training disciplines in higher educational pedagogical institutions, at the discretion of the author, reflects the centuries of experience of aesthetic views of various phenomenon's of history and interpenetration of cultural flows in the historical dialogue and has a rich means of expression, images, symbols, distinctive artistic and aesthetic features of different ethnic groups.

The series of functions of the ethnic-cultural preparation of the future teacher of choreography (intellectual, educational, communicative, retaining, progressive, creative) are determined. The content of conceptual educational programs from the disciplines "Theory and methods of folk-stage dance" and "Theory and methods of Ukrainian folk dance", which have considerable potential for the ethnic-cultural preparations of the future teacher of choreography in the universities are analyzed.

The author investigated as a result of professional-oriented activities in the process of studying of folk choreographic art of Ukraine and the world in higher educational pedagogical institution ethnic-cultural preparation is the area for student's self-improvement and self-realization, where the close interconnection of communion with choreographic heritage, in which the special skills, experience of creative activity, valuable, spiritual and moral guides are developing.

Key words: *ethnic-cultural preparation, future teacher of choreography, choreographic activity, folk dance.*